

XÂY DỰNG NỀN VĂN HÓA VIỆT NAM TIÊN TIẾN, ĐẬM ĐÀ BẢN SẮC DÂN TỘC TRONG QUÁ TRÌNH TOÀN CẦU HÓA

ĐÀO THU HÀ*

Xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc là vấn đề có ý nghĩa lớn để phát triển nền kinh tế - xã hội bền vững, ổn định chính trị, nâng cao đời sống Nhân dân. Xu thế toàn cầu hóa và hội nhập ngày một sâu rộng giúp Việt Nam nâng cao địa vị trên trường quốc tế, tuy nhiên, bên cạnh những tác động tích cực do toàn cầu hóa đem lại, nước ta cũng không tránh khỏi phải đối mặt với những thách thức từ bên ngoài với nguy cơ phai nhạt dần bản sắc văn hóa dân tộc. Do đó, hội nhập, hợp tác quốc tế mà không bị hòa tan, không bị đánh mất bản sắc dân tộc luôn được Đảng, Nhà nước quan tâm và thực hiện nhiều giải pháp để phát triển nền văn hóa Việt Nam, từ đó, phát triển đất nước, nâng cao vị thế Việt Nam trên trường quốc tế.

Từ khóa: Nền văn hóa tiên tiến; toàn cầu hóa; văn hóa truyền thống; xây dựng; giải pháp.

Building and developing a progressive Vietnamese culture richly imbued with national identity is a significant issue to promote sustainable socio-economic development, political stability, and to enhance people's lives. By deeply entering globalization and integration, Viet Nam improved its position in the international arena. However, globalization brought about both positive impacts and challenges and risks of erosion of the national cultural identity. The Communist Party of Viet Nam and the State stressed that international integration and cooperation should be implemented in a way that did not result in erosion of national identity. Many solutions were implemented to develop Vietnamese culture, promote national development, and enhance Viet Nam's position in the international arena.

Keywords: Progressive culture; globalization; traditional culture; building; solutions.

NGÀY NHẬN: 27/02/2023

NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 28/3/2023

NGÀY DUYỆT: 17/4/2023

1. Đặt vấn đề

Toàn cầu hóa là xu thế phát triển khách quan của xã hội, tác động mạnh mẽ đến đời sống kinh tế, chính trị, văn hóa của tất cả các quốc gia, các dân tộc trên thế giới. Quá trình toàn cầu hóa đã và đang đem lại những cơ hội to lớn cho sự hội nhập và phát triển của dân tộc nhưng đồng thời cũng đặt ra những thách thức không nhỏ cho sự phát triển. Một

trong những thách thức là sự phai nhạt dần, thậm chí đánh mất bản sắc văn hóa dân tộc. Vì vậy, phát triển nền văn hóa Việt Nam không chỉ là việc đấu tranh chống tình trạng lệ thuộc vào dân tộc khác, mà quan trọng hơn là phát huy được sức mạnh vốn có của dân tộc biến thành động lực phát triển.

* ThS, Trường Đại học Thương mại

2. Một số vấn đề chung về nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc

Từ xưa đến nay, các nhà nghiên cứu đều xác định văn hóa chính là linh hồn của dân tộc, giữ được bản sắc văn hóa thì quốc gia đó còn phát triển bền vững, mất đi bản sắc văn hóa, dân tộc đó sớm hay muộn cũng sẽ lụi tàn. Để hiểu bản chất văn hóa, cần tiếp cận dưới nhiều góc độ khác nhau.

Cùng với các ngành khoa học, các nhà triết học cũng đưa ra những định nghĩa văn hóa từ khía cạnh nghiên cứu của mình. Chủ nghĩa Mác - Lênin xem *"Văn hóa là toàn bộ những giá trị vật chất và tinh thần do con người sáng tạo ra trong quá trình hoạt động thực tiễn xã hội - lịch sử, tiêu biểu cho trình độ đạt được trong lịch sử phát triển xã hội"*¹.

Xuất phát từ quan điểm duy vật lịch sử của C.Mác, Ph.Ăngghen, Chủ tịch Hồ Chí Minh đưa quan niệm về văn hóa: *"Ý nghĩa của văn hóa: Vì lẽ sinh tồn cũng như mục đích của cuộc sống, loài người mới sáng tạo và phát minh ra ngôn ngữ, chữ viết, đạo đức, pháp luật, khoa học, tôn giáo, văn hóa, nghệ thuật, những công cụ cho sinh hoạt hằng ngày về ăn, mặc, ở và các phương thức sử dụng, toàn bộ những sáng tạo và phát minh đó tức là văn hóa"*. Từ đó, Người đưa ra khái niệm: *"Văn hóa là sự tổng hợp của mọi phương thức sinh hoạt cùng với biểu hiện của nó mà loài người đã sản sinh ra nhằm thích ứng với nhu cầu đời sống và đòi hỏi của sự sinh tồn"*².

Như vậy, việc đi tìm một định nghĩa khái quát các khía cạnh về văn hóa là một việc làm đòi hỏi sự đầu tư công sức và thời gian, trong khuôn khổ bài viết, tác giả lựa chọn cách tiếp cận "giá trị" đối với văn hóa của PGS.TSKH Trần Ngọc Thêm: *"Văn hóa là một hệ thống hữu cơ các giá trị vật chất và tinh thần do con người sáng tạo và tích lũy qua quá trình hoạt động thực tiễn, trong sự tương tác giữa con người với môi trường tự nhiên và xã hội của mình"*³. Văn hóa mang lại giá trị cho con người, chỉ có những cái đã

kết tinh thành giá trị thì cái đó mới là cốt lõi của văn hóa. Xét về khía cạnh giá trị, văn hóa bao gồm những giá trị mang tính tích cực và những giá trị không còn phù hợp trong bối cảnh toàn cầu hóa hiện nay. Những giá trị tích cực và phù hợp với cuộc sống hiện đại sẽ được giữ gìn, bảo tồn và phát huy. Còn những giá trị văn hóa không còn phù hợp nữa sẽ bị cải biến dần cho phù hợp hoặc sẽ bị loại bỏ khỏi nền văn hóa mới mà xã hội đang xây dựng.

Với quan niệm *"văn hóa là nền tảng tinh thần của xã hội, là mục tiêu và động lực thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội"*⁴, Đảng ta đã xác định nền văn hóa đang xây dựng và phát triển là nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc. Nền văn hóa tiên tiến là nền văn hóa chủ động, tích cực tiếp nhận những tinh hoa văn hóa của nhân loại, không ngừng biến đổi, bổ sung các giá trị cho phù hợp với truyền thống của dân tộc. Nền văn hóa đậm đà bản sắc dân tộc là nền văn hóa thể hiện, gìn giữ và phát huy các tinh hoa, giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc, đồng thời có biến đổi cho phù hợp với bối cảnh hiện nay. Đó là nền văn hóa vừa tiếp nhận, cải biến, sáng tạo các giá trị văn hóa của nhân loại, vừa giữ gìn và phát huy các giá trị bản sắc văn hóa dân tộc. Như vậy, có sự thống nhất, gắn bó chặt chẽ với nhau giữa tính tiên tiến và tính đậm đà bản sắc dân tộc trong nền văn hóa mới ở Việt Nam trong giai đoạn hiện nay.

Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII của Đảng nhấn mạnh yêu cầu phát triển con người toàn diện và xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc: *"Xây dựng, phát triển, tạo môi trường và điều kiện xã hội thuận lợi nhất để khơi dậy truyền thống yêu nước, niềm tự hào dân tộc, niềm tin, khát vọng phát triển đất nước phồn vinh, hạnh phúc; tài năng, trí tuệ, phẩm chất của con người Việt Nam là trung tâm, mục tiêu và động lực phát triển quan trọng nhất của đất nước"*⁵.

Phát triển văn hóa, đề cao giá trị “Chân - Thiện - Mỹ” để xây dựng con người Việt Nam toàn diện về thể chất, đạo đức, tài năng, trí tuệ, phẩm chất, chính trị, tư tưởng, có tình yêu quê hương, đất nước, yêu thương con người, có ý chí và bản lĩnh với khát vọng xây dựng nước nhà ngày một văn minh, giàu mạnh hơn. Trên cơ sở thế giới quan, phương pháp luận khoa học, nền văn hóa tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc sẽ định hướng, chỉ đạo hoạt động thực tiễn của con người trong sự nghiệp xây dựng và phát triển đất nước ngày càng đạt hiệu quả. Đây là những yếu tố để xây dựng hệ giá trị văn hóa và chuẩn mực của con người Việt Nam trong thời kỳ hội nhập và thực hiện công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.

3. Thực trạng phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc hiện nay

Quá trình hội nhập quốc tế và sự tác động của nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa đã khiến cho nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc có nhiều sự biến đổi và đạt được nhiều thành tựu.

Nghị quyết Đại hội lần thứ XIII của Đảng khẳng định: “*Phát triển toàn diện con người Việt Nam từng bước trở thành trung tâm của chiến lược phát triển kinh tế - xã hội. Việc phê phán, đấu tranh, đẩy lùi cái xấu, cái ác, cái lạc hậu, chống các quan điểm, hành vi sai trái gây hại đến văn hóa, lối sống con người được chú trọng*”⁶.

Như vậy, phát triển văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc góp phần đưa đất nước ta phát triển, ổn định chính trị, giữ vững độc lập dân tộc và chủ quyền quốc gia, đồng thời, nâng cao vị thế của nước ta trên trường quốc tế. Đó là những kết quả của nền văn hóa Việt Nam đã đạt được trong thời gian qua. Tuy nhiên, phát triển văn hóa vẫn chưa tương xứng với kinh tế - xã hội và yêu cầu của phát triển, nhiều hạn chế, bất cập cần phải được giải quyết và thay đổi, đó là:

Thứ nhất, nhiều truyền thống văn hóa dân tộc bị mai một, xói mòn, mờ nhạt.

Trong xây dựng và phát triển kinh tế - xã hội, có không ít người dân quan tâm, đề cao quá mức vật chất mà quên đi tấm lòng nhân nghĩa, sẻ chia của ông cha ta từ bao đời nay, một bộ phận không nhỏ người dân có tư tưởng sinh ngoai, thói quen tiêu xài hoang phí. Dưới tác động của kinh tế thị trường, có không ít người dân còn thiếu trách nhiệm trong công việc, sống ích kỷ, theo chủ nghĩa cá nhân, thiếu tinh thần, trách nhiệm đối với công việc... Bên cạnh đó, có một bộ phận không nhỏ không tin vào con đường xây dựng chủ nghĩa xã hội, nhất là những biểu hiện suy thoái đạo đức của một bộ phận đảng viên bị tha hóa, biến chất.

Thứ hai, nền văn hóa Việt Nam du nhập các tư tưởng, lối sống, tác phẩm độc hại, sản phẩm phản văn hóa ngoại lai.

Thời gian qua, nhiều sinh hoạt văn hóa, từ lễ hội đến biểu diễn nghệ thuật bị biến tướng, thậm chí trở thành mê tín dị đoan, nhuộm đậm sắc màu thương mại hóa. Nhiều thế lực đã lợi dụng trong việc tổ chức các lễ hội, phong tục, tín ngưỡng để tiến hành chống phá Đảng, Nhà nước và Nhân dân. Các loại hình nghệ thuật ca nhạc, phim ảnh, vũ đạo phương Tây ngày càng có nhiều thanh niên hâm mộ, tôn sùng trong khi các loại hình nghệ thuật dân tộc, như: chèo, ca trù, quan họ, tuồng, cải lương... ngày càng ít người xem. Các loại hình dân ca nghệ thuật truyền thống không được sự yêu thích của giới trẻ, thanh niên chỉ thích hát karaoke và một vài loại hình ca vũ hiện đại theo trào lưu mới ngoại lai. Điều đó ảnh hưởng đến việc giáo dục truyền thống dân tộc, khiến cho giới trẻ nảy sinh nhiều tư tưởng sai lầm.

4. Một số giải pháp xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc trong giai đoạn hiện nay

Trước nhiệm vụ quan trọng phát triển văn hóa để văn hóa trở thành một ngành kinh tế mũi nhọn, góp phần phát triển bền

vững đất nước, bảo vệ nền độc lập dân tộc, Việt Nam hội nhập nhưng không hòa tan, không bị mất đi bản sắc văn hóa dân tộc thì chúng ta cần thực hiện một số giải pháp theo tinh thần Đại hội XIII như sau:

Một là, đẩy mạnh phát triển giáo dục - đào tạo, khoa học - công nghệ; tăng cường tuyên truyền truyền về thống hào hùng của dân tộc cho các thế hệ trẻ.

Để xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, cần tăng cường phát triển giáo dục - đào tạo và khoa học - công nghệ để thúc đẩy văn hóa phát triển. Mặt khác, sự phát triển của văn hóa sẽ thúc đẩy sự phát triển của giáo dục - đào tạo và khoa học - công nghệ. Để phát triển con người toàn diện thì giải pháp đầu tiên đó là chấn hưng nền giáo dục nước nhà, tăng cường tuyên truyền truyền thống lịch sử cách mạng của dân tộc ta đến thế hệ trẻ qua sách, các phương tiện truyền thông đại chúng... Bên cạnh đó, cần phát hiện, vun đắp những tài năng, tạo điều kiện cho sự xuất hiện những tài năng văn hóa.

Hai là, tích cực quảng bá những giá trị văn hóa Việt Nam trên toàn thế giới, tạo điều kiện hội nhập, giao lưu, khẳng định vị thế Việt Nam với các quốc gia khác.

Không thể phủ nhận quảng bá rộng rãi hình ảnh đất nước Việt Nam trên thế giới cũng chính là giữ gìn bản sắc văn hóa dân tộc Việt Nam trong bối cảnh toàn cầu hóa. Do đó, cần tích cực giới thiệu lịch sử, đất nước, con người, văn hóa Việt Nam ra thế giới với những chiến lược tạo dựng và quảng bá hình ảnh quốc gia. Một hình ảnh quốc gia tích cực về Việt Nam. Bên cạnh đó, cũng cần quan tâm đến khu vực và đối tượng sẽ được giới thiệu nhằm khai thác tối đa hiệu quả của công tác xúc tiến quảng bá hình ảnh quốc gia.

Ba là, ngăn ngừa và đấu tranh chống sự xâm nhập của các sản phẩm phản văn hóa ngoại lai, đồng thời, sẵn sàng loại bỏ những hủ tục lạc hậu không phù hợp, giữ gìn, kế

thừa, phát huy những giá trị văn hóa truyền thống cơ bản được quần chúng công nhận.

Để đẩy mạnh và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc, cần ngăn ngừa sự xâm nhập của các sản phẩm phản văn hóa, phản động, kích động bạo lực, tình dục, hạ thấp các giá trị đạo đức. Đồng thời, xóa bỏ các hủ tục lạc hậu, các hành vi mê tín dị đoan và bảo tồn các giá trị truyền thống quý báu của dân tộc, như: tinh thần yêu nước, đoàn kết, nhân nghĩa, thủy chung, sự lạc quan, óc sáng tạo linh hoạt... cần được gìn giữ, ngược lại, tư duy tiểu nông, lối sống vị kỷ không còn thích hợp với xã hội công nghiệp hóa, hiện đại hóa cần phải loại bỏ.

Để xây dựng nền văn hóa phát triển, chúng ta không thể tiếp nhận mọi yếu tố văn hóa bên ngoài mà phải tiếp thu có chọn lọc dựa trên nền tảng truyền thống văn hóa dân tộc. Đồng thời, cần bổ sung, đóng góp cho nhân loại những giá trị văn hóa đặc sắc của Việt Nam. Cần tạo điều kiện để bản sắc dân tộc được giao lưu, tiếp xúc với văn hóa bên ngoài, có như vậy, nền văn hóa Việt Nam ngày càng giàu đẹp, góp phần vào sự nghiệp phát triển đất nước, nâng cao địa vị của nước ta trên thế giới □

Chú thích:

1. Khoa Văn hóa Xã hội chủ nghĩa, Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh. *Giáo trình lý luận văn hóa và đường lối văn hóa của Đảng*. H. NXB Chính trị quốc gia, 2000, tr. 507.

2. Hồ Chí Minh. *Toàn tập. Tập 3*. H. NXB Chính trị quốc gia, 2002, tr. 431.

3. Trần Ngọc Thêm. *Tìm về bản sắc văn hóa Việt Nam*. NXB TP. Hồ Chí Minh, 1997, tr. 27.

4. Đảng Cộng sản Việt Nam. *Văn kiện Hội nghị lần thứ năm Ban Chấp hành Trung ương khóa VIII*. H. NXB Chính trị quốc gia - Sự thật, 1998, tr. 167.

5, 6. Đảng Cộng sản Việt Nam. *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII. Tập I*. H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, 2021, tr. 115 - 116, 64 - 65.